

A stratégiai szemléletű városfejlesztés folyamatértelmezése - tervezünk - megvalósítjuk - FENNTARTJUK? -

A város fenntarthatóságának problematikája holisztikus megközelítést kíván, azaz az említett példák tanúságaiból kiindulva minden fejlesztési lépés igényel egy átfogó társadalmi, környezeti és gazdasági állapot- és igényfelmérést és ilyen vonatkozású hatásvizsgálatokat. A városfejlesztést megalapozó dokumentumok egy új típusa az Integrált Városfejlesztési Stratégia, ami rendezési-fejlesztési átmenetet képviselő jellegénél és tartalmi elemeinél fogva lehetőséget, keretet ad a projektek fizikai megvalósíthatóságán túl azok társadalmi, környezeti és főként gazdasági fenntarthatósági vizsgálataira is.

A fenntarthatóság kapcsán megérett az idő arra, hogy túllépjünk az IVS-ekkel kapcsolatos szokványos és némiképpen túlérett (túlrágott) témakörökön, amelyek elsősorban az IVS-nek, mint fejlesztési dokumentumnak bizonyos kritikus tartalmi elemeiről, koherenciájáról és fejlesztés kontra rendezés-i vonatkozásiról szóltak. A fejlesztőként megélt és az akadémiai kutatásaink során¹ szerzett tapasztalatokból láthatóvá vált, hogy a dokumentum készítés bonyodalmain túl - főleg miután jogszabályban rögzítésre került annak „kötelező státusza” - gondok lesznek a megvalósítással és az eredmények fenntartásával, amennyiben nem vesszük komolyan a stratégiai városfejlesztés alapvető szabályszerűségeit.

Szeretném a figyelmet a stratégiai városfejlesztés (tehát nem egyedül a tervezés!) **folyamatértelmezésének** szükségszerűségére terelni annak érdekében, hogy a **tervezés - megvalósítás - fenntartás** hármasa egységként kezelve közepes dinamikával fejlődő, de mindvégig fenntartható, külső és belső környezetre rugalmasan reagáló városokat eredményezzen Magyarországon. Természetesen ez idealizmus, de ennek modellezésére és gyakorlati meghonosítására tett kísérlet talán mentesíti városainkat a közeljövőben az ambíciózus, irreális fejlesztési elképzelések sikeres forrásmozgósítással szerzett eredményének fenntartási terheitől, ami már láthatóan kritikus következményekkel jár egyes települések alapfenntarthatóságát illetően.

A körültekintően és nagy szakértelemmel megírt IVS-ek sem mentesek olyan projektként megfogalmazott fejlesztési elképzelésektől, amelyeket elsősorban a fejlesztési „kényszer és eredmény-centrikusság” - elsősorban a 2007-2013-as megvalósítást finanszírozó „forrásbőségre” alapozva - körültekintő megalapozás nélkül álmodott meg.

Az IVS „dolga”, hogy a várost nyílt rendszerként értelmezve, területi szempontból érzékeny módon helyezzen el különféle célú, szükségletként vagy lehetőségként megfogalmazott beavatkozásokat annak városrészeiben. A hazai fejlesztéspolitika prioritásai által befolyásolt forrásmegosztás sajnos sok esetben befolyásolta a dokumentumok tartalmát és a nevesített projektek egy része nem valós lehetőségekre, igényekre és adottságokra alapozódik, hanem a forrásszerzés lehetőségeire. A projektek szerencsés esetben sikeres forrásszerzéssel megvalósulnak, majd pedig integrálódnak a városfenntartás, működtetés szintjébe. A kérdés valójában az, hogy ha ez a harmadik szint (működtetés és üzemeltetés) az önkormányzatok és a városok állandóan változó működési feltételrendszere mellett (szűkülő önkormányzati finanszírozási lehetőségek, egyenlőtlen esélyű vállalkozói partnerkeresés stb.) nem képes befogadni a fejlesztési eredményeket, hogyan lehet a hazai városokban IVS-re alapozott fenntarthatóságról és fenntartható növekedésről beszélni.

---

¹ Amelyet részben az NFGM megbízásából végeztük, és amelyek során számos interjút folytattunk szakértőkkel és még többet önkormányzatoknál.

A stratégiafejlesztés egy visszacsatolásokon alapuló rendszer. Az IVS stratégiai jellege rendszeres megújítására vonatkozó kötelezettségekből (is) ered, amit a program-monitoring tevékenység alapoz meg. Ekkor a megvalósulás eredményességét vizsgáljuk indikátorokon keresztül. A vizsgálat eredményének megfelelően és a belső és külső körülmények (általános gazdasági helyzet, igények változása, lehetőségek változása) alapján módosítjuk az IVS tartalmát, esetenként egészen a stratégiai célok szintjéig.

Meglátásunk szerint ugyanakkor a mechanikus eredmény centrikus monitoringozás mellett a fenntartás tapasztalatait, és ezzel az eddigiekben kevésbé forszírozott harmadik szint (működtetés és fenntartás) jellemzőit is figyelembe szükséges venni, és a visszacsatolások forrásait egészen a városüzemeltetés szintjéig vinni a IVS átgondolása során. Ennek oka, hogy a fenntartás szintjén látható, hogy az egyes megvalósított (siker)projektek mennyire jelentenek áldást vagy átkot hosszú távon városaink életére.

Tapasztalataink szerint ez a fajta hosszú távú gondolkodás jelenleg még nem érzékelhető a hazai városfejlesztés gyakorlatában, azaz nem alakult ki igazán még az IVS megvalósításig (2. szint) nyúló visszacsatolásainak igénye és feltételrendszere sem. A fejlesztés és üzemeltetés gyakran szétcsúszó szervezeti rendszere (városfejlesztési társaság és külön városüzemeltetésért felelős önkormányzati cégek) pedig még a minimális kommunikációt is ellehetetleníti. Az önkormányzatok jelenleg vadul és kontrol nélkül pályáznak minden olyan forrásra, amihez az önerőt valamilyen formában képesek előteremteni - ezeknek sokszor még a megkomponált IVS-ekhez sincs közük, nemhogy beépüljenek egy **integrált tervezés - megvalósítás - fenntartás** rendszerbe.

Felvetésünkkel olyan fejlesztési vonatkozású problémára, „puskaporos hordóra” hívjuk fel a figyelmet, amelynek körültekintő három szintű, visszacsatolásokon alapuló kezelése megakadályozhatja annak „felrobbanását”.

A stratégiai városfejlesztés jellemző akadályait az alábbi tényezők hiányában látjuk a tapasztalatok alapján:

- Az önkormányzat rugalmas hivatali apparátus (integrált gondolkodás és működés - felelősségi körökön és osztályokon átnyúló horizontális szemlélet terjedése, intézményesülése), külső szakértők és önkormányzatok szoros együttműködése az önkormányzat belső szakértőinek növekvő kompetenciái mellett (nyugati modell);
- projektvégrehajtás körültekintőbb előkészítése - fenntarthatatlan alternatívák, vagy fejlesztések bátor elvetése - kritikus belső projekt értékelések pályázás, illetve egyéb forrásból finanszírozott projektvégrehajtást megelőzően;
- projekteredmény óvatos integrálása a városüzemeltetés rendszerébe, lehetséges szinergiák és társfinanszírozási lehetőségek feltárása és maximális kihasználása
- visszacsatolás a tervezési szintre a fenntartás, üzemeltetés szintjéről is - STRATÉGIAI szemléletű városüzemeltetés gyakorlatba történő megvalósítása

Amennyiben ezeknek a tényezőknek legalább egy része megvalósul, városaink közelebb kerülnek a fenntartható fejlődés eszményéhez.

Budapest, 2010. február 1.

Előadó: Földi Zsuzsa Ph.D. tudományos munkatárs
MTA RKK, Budapesti Osztály